

Ντιάνα, κυνηγός οδηγών

της Σίσσυς Πετράκου

Πριν λίγες μέρες έκανε το γύρο του κόσμου μια είδηση από το Μεξικό: «η αστυνομία αναζητά την Ντιάνα», τη γυναίκα που εκδικείται με μια σφαίρα τους βιαστές γυναικών. Στην ίδια είδηση, παρουσιάζεται ο εισαγγελέας της Πολιτείας της Τσιουάουα να δηλώνει ότι «οι μεξικανικές αρχές αναζητούν τη γυναίκα δολοφόνο, που σκότωσε δύο οδηγούς λεωφορείων στη πόλη Σιουδάδ Χουάρες, στα σύνορα με τις Ηνωμένες Πολιτείες».

Οι δικαστικές αρχές της περιοχής αρχικά εξέτασαν την πιθανότητα οι δολοφονίες να είναι «είτε πράξεις εκδίκησης είτε εγκλήματα πάθους», όπως ανέφερε στο Γαλλικό Πρακτορείο Ειδήσεων (AFP) ο εκπρόσωπος των αρχών Αρθούρο Σαντοβάλ. Αλλά το περασμένο Σάββατο, αρκετά μέσα μαζικής ενημέρωσης της πολιτείας της Τσιουάουα, έλαβαν ένα ανώνυμο μήνυμα με το οποίο γινόταν ανάληψη της ευθύνης των δύο φόνων, από μία γυναίκα που υπέγραφε, «Ντιάνα κυνηγός οδηγών». Στο ανώνυμο μήνυμα αναφέρεται μεταξύ άλλων «νομίζουν ότι είμαστε αδύναμες επειδή είμαστε γυναίκες (...). Είμαι ένα όργανο εκδίκησης». Η αποστολέας προειδοποιεί μάλιστα για νέες δολοφονίες.

Τι κρύβεται όμως πίσω από τη γυναίκα που παίρνει «το νόμο του φύλου της» στα χέρια της; Τι γίνεται όταν μια είδηση που έχει να κάνει με μια γυναίκα «τιμωρό» που αντιδρά στην καθυπόταξη και βίαιη πειθάρχηση του γυναικείου σώματος ταξιδεύει τόσο γρήγορα, ενώ αντίθετα ένα διαχρονικό έγκλημα που συντελείται για χρόνια στην περιοχή παραμένει ανεξιχνίαστο απολαμβάνοντας το πέπλο της κρατικής σιωπής και της δικαστικής εξουσίας;

Μια πρώτη απάντηση που προκύπτει είναι ότι τόσο μα τόσο σπάνια καταγράφονται στην ιστορία οι έμφυλες παράμετροι και η γυναικεία εμπειρία, ακόμη κι όταν αυτή λαμβάνει τόσο τραγικές διαστάσεις, όπως στη Χουάρες όπου πεντακόσιες (500) περίπου γυναίκες έχουν δολοφονηθεί από την υπογραφή της εμπορικής συμφωνίας NAFTA που έχει συνάψει το Μεξικό με τις ΗΠΑ, μέχρι σήμερα.

Η κατάσταση στη Σιουδάδ Χουάρες παραμένει πολύ σοβαρή και ταυτόχρονα τραγική με τουλάχιστον σαράντα (40) αναφερόμενες περιπτώσεις γυναικών που δολοφονήθηκαν το 2010, με συνεχιζόμενη την ατιμωρησία των δραστών παρά τις πιέσεις συγγενών, ΜΚΟ και αλληλέγγυων φεμινιστικών οργανώσεων. Άλλωστε, σε αντίθεση με την περίπτωση της Ντιάνα, που κινητοποιήθηκε όλος ο μηχανισμός απονομής δικαιοσύνης, για τις δολοφονημένες γυναίκες κανένας εισαγγελέας δεν έχει κάνει δηλώσεις, καμία δολοφονία δεν έχει εξυχνιαστεί σε βάθος και όλα αποτελούν μια θλιβερή υπενθύμιση ότι η προκλητική μη απονομή δικαιοσύνης φέρνει στο προσκήνιο την κατάσταση έκτακτης ανάγκης που βρίσκεται στην καρδιά της σύγχρονης παγκόσμιας βιοπολιτικής ως απόφαση για την αξία ή την απαξία της «ζωής».

Τι συμβαίνει όμως στη μακρινή περιοχή Χουάρες;

Η Ciudad Juarez βρίσκεται στο Μεξικό στα σύνορα με το Ελ Πάσο του Τέξας τα συρματοπλέγματα που χωρίζουν τις δύο περιοχές συμβολίζουν τη σύγκρουση των δύο κόσμων. Ο πληθυσμός της υπολογίζεται στα δύο περίπου εκατομμύρια αλλά δεν μπορεί να υπολογιστεί με ακρίβεια, γιατί είναι μια πόλη σε διαρκή κίνηση {1}. Παράλληλα, η Χουάρες,

ελέγχεται κυριολεκτικά από ένα πανίσχυρο κύκλωμα διακίνησης ναρκωτικών λόγω της προνομιακής, συνοριακής της θέσης προς τις ΗΠΑ, με αποτέλεσμα να ενισχύεται η εγκληματικότητα στην καθημερινή ζωή της πόλης και ένα πέπλο κρατικής σιωπής και συννενοχής να καλύπτει την καθημερινή αγριότητα που επικρατεί. Στην περιοχή, δεν υφίσταται καμία σχεδόν υποδομή για την κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών, καθώς απλά υπάρχουν χωμάτινοι δρόμοι, έλλειψη αποχετευτικού συστήματος και παραγκουπόλεις.

Στη Χουάρες, από τότε που υπογράφηκε η συμφωνία της NAFTA και μαζί της εγκαταστάθηκαν οι πρώτες πολυεθνικές και τα πρώτα αποδημητικά εργοστάσια «maquiladoras» (μακιγιαδόρας), έχουν δολοφονηθεί πάνω από πεντακόσιες (500) γυναίκες. Αυτές είναι τα αθέατα θύματα του κεφαλαίου, όπου στην πλειονότητα τους είναι νεαρές, όμορφες, φτωχές γυναίκες, με αυτόχθονα χαρακτηριστικά που χαρακτηρίζονται ως «ξένες» στη Ciudad Juárez (δηλαδή γυναίκες με καταγωγή από το νότιο Μεξικό ή από άλλες περιοχές του εσωτερικού του Μεξικού). Η φτώχεια, η απομόνωση, οι ατελείωτες βάρδιες στην καθημερινότητα της εργασιακής τους εκμετάλλευσης, τις καθιστούν εύκολους στόχους της βίας. Άλλωστε, πολλές από αυτές έπεσαν θύματα απαγωγής επιστρέφοντας από τις μακιγιαδόρας και κατόπιν βρέθηκαν άγρια δολοφονημένες και σεξουαλικά κακοποιημένες σε διάφορα σημεία μέσα και γύρω από την πόλη.

Οι μακιγιαδόρας στην περιοχή ήρθαν μετά τη NAFTA, όπου υπογράφηκε από τις ΗΠΑ, το Μεξικό και τον Καναδά τον Αύγουστο του 1992 και τέθηκε σε εφαρμογή την πρωτοχρονιά του 1994 {2}.

Η Χουάρες είναι, με άλλα λόγια, μία από εκείνες τις γεωγραφικές περιοχές, που «για λόγους ανάπτυξης της παραγωγής και του εμπορίου» εξαιρούνται από τη νομοθεσία της υπόλοιπης επικράτειας (αναφορικά με την τήρηση της εργατικής νομοθεσίας, τη φορολόγηση και τους δασμούς του κεφαλαίου) {3}.

Πάνω από το εξήντα τοις εκατό (60%) των εργαζόμενων στις μακιγιαδόρας είναι γυναίκες και το ημερομίσθιο τους δεν ξεπερνάει τα πέντε δολάρια. Στις πιο φτωχές συνοικίες της περιοχής δεν υπάρχει καμία κρατική υποδομή, πόσιμο νερό, τηλέφωνο, αποχετεύσεις, αλλά μόνο χωμάτινοι δρόμοι και παράγκες.

Μολονότι, λοιπόν, ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής εγκλωβίζει στις τρύπες και στις παραγκουπόλεις τους κατοίκους της Χουάρες, στερώντας τους τα βασικά είδη, για το μεγάλο κεφάλαιο τέτοιου είδους ζώνες αποτελούν επίγειο παράδεισο καθώς πέρα από το γεγονός ότι απολαμβάνουν φορολογική ασυλία για τα κέρδη τους, βρίσκονται εκτός των ρυθμίσεων της εργατικής νομοθεσίας, με αποτέλεσμα η εργασία να παραμένει ιδιωτικό θέμα υπό τον έλεγχο των εργοδοτών, οι οποίοι δημιουργούν τις σύγχρονες φάμπρικες του τρόμου.

Ωστόσο, η υιοθέτηση μιας τέτοιας προσέγγισης που αναζητά τις οικονομικές-υλικές συνθήκες της «πόλης των νεκρών γυναικών», δεν γίνεται προκειμένου να αφηθεί η εντύπωση ότι η πατριαρχία και η πειθάρχηση του γυναικείου σώματος μέσω των φόνων είναι ένα μέσο ή ένα υποπροϊόν του καπιταλισμού, αλλά αντίθετα μια τέτοια προσέγγιση υιοθετείται ώστε να αναδείξει ότι μαζί με την επιθετική αναδιάρθρωση του κεφαλαίου μέσω των ζωνών ελεύθερου εμπορίου, αναδιοργανώνεται και το σύνολο της κοινωνίας μαζί με όλο το πλέγμα των εξουσιαστικών σχέσεων.

Πίσω από την αίγλη των πολυεθνικών υπάρχει η εκστρατεία τρόμου

Κανείς δεν μπορεί να απαντήσει με σιγουριά ποιά είναι η αιτία της απίστευτης γυναικοκτονίας που λαμβάνει χώρα στην περιοχή: Αν δηλαδή είναι το κύκλωμα ναρκωτικών και η σωματεμπορία, η κρατική αυθαιρεσία και η δράση της αστυνομίας, τα επιχειρηματικά συμφέροντα, ή η οικιακή βία ως συνδυασμός της φτώχειας και της βαθιάς πατριαρχικής δομής της μεξικάνικης κοινωνίας (*machismo*), που δεν μπορεί να αποδεχθεί πως ο άνδρας, κουβαλητής, αρχηγός της οικογένειας είναι άνεργος, ενώ η γυναίκα βγαίνει από το σπίτι και ανεξαρτητοποιείται οικονομικά. Πάντως οι υπέρμαχοι της τελευταίας άποψης θεωρούν ότι αντιστροφή αυτής της κατάστασης, που συνέβη με τη μαζική παρουσία των γυναικών στα εργοστάσια, και οδήγησε στη μερική χειραφέτηση των εργαζόμενων γυναικών με όρους οικονομικής ανεξαρτησίας, συνδυάστηκε με μια απίστευτη έκρηξη βίας εναντίον τους προκειμένου να διασφαλιστεί ομαλά η αναπαραγωγή της έμφυλης υπεροχής και της πατριαρχίας.

Ανεξαρτήτως πάντως της προσέγγισης που θα υιοθετήσει κανείς το σίγουρο είναι ότι οι εκστρατείες τρόμου και η μη απονομή δικαιοσύνης μπορούν να ιδωθούν μόνο ως ένας μηχανισμός που συμβάλλει στην ομαλή αναπαραγωγή των υφιστάμενων εξουσιαστικών ρόλων.

Ο ρόλος των γυναικείων οργανώσεων

Οι οργανώσεις γυναικείες και μη, υποστηρίζουν και προωθούν εκστρατείες διαλεύκανσης των δολοφονιών και διεκδίκηση δικαιοσύνης χρησιμοποιώντας εξελιγμένες και πολυδιάστατες στρατηγικές, αρκετά συχνά με τίμημα την ίδια τους τη ζωή {4}. Οι κύριοι τρόποι διαμαρτυρίας τους είναι οι ρόζ σταυροί που τοποθετούνται στις εισόδους της πόλης και στα σημεία όπου κατά καιρούς έχουν βρεθεί δολοφονημένες γυναίκες, ή που βάφονται στους τηλεφωνικούς στύλους, συχνά συνοδευόμενοι από ονόματα και φωτογραφίες των θυμάτων και επιγραφές όπως *Ni Una Mas* (Ούτε Μία Παραπάνω), *Justicia* (Δικαιοσύνη) κ.α, ως μια αναπαράσταση ενός παραβατικού πένθους. Από την άλλη πλευρά συχνά κάνουν πορείες, διαδηλώσεις, αγρυπνίες, και εκστρατείες για να ενημερώσουν τους ανθρώπους σχετικά με το πρόβλημα και την προώθηση της αλληλεγγύης με τις γυναίκες της Χουάρεζ.

Έμφυλες παράμετροι πίσω από την αίγλη των πολυεθνικών- η γυναικεία εργασία

Το τελευταίο διάστημα παρουσιάζεται ένα όψιμο ενδιαφέρον για τις εργασιακές συνθήκες που επικρατούν στις ειδικές οικονομικές ζώνες, αφενός εξαιτίας του γεωγραφικού πολλαπλασιασμού αυτών των ζωνών, αφετέρου εξαιτίας της επέκτασης αυτού του τύπου των εργασιακών σχέσεων και στους άνδρες. Συγκεκριμένα, ενώ αρχικά η απασχόληση των γυναικών στις ζώνες αυτές άγγιζε σε κάποιες περιπτώσεις το 90% του συνόλου του εργατικού δυναμικού και οι γυναίκες καταλάμβαναν τη χαμηλότερη θέση στον καταμερισμό εργασίας, πλέον η εργασιακή επισφάλεια επεκτείνεται δραματικά και στην ανδρική εργασία. Ο λόγος είναι ότι τα εργοστάσια μακιγιαδόρας πολλαπλασιάζονται διαρκώς και ανταγωνίζονται σε πάνω από εβδομήντα (70) χώρες με συνέπεια οι μισθοί μαζί με τα επίπεδα διαβίωσης να συρρικνώνονται υπό την απειλή ότι οι δουλειές «θα πετάξουν» για

μία ακόμα φορά. «Οι ζώνες αποτελούν μέρος μιας διαδικασίας διαμελισμού των εθνών, κατά τέτοιο τρόπο ώστε κάθε φορά ένα κομμάτι γης να απεθνικοποιείται, αλλά φυσικά το κομβικό δεν είναι αυτό, αλλά το γεγονός ότι είκοσι εφτά εκατομμύρια άνθρωποι σε ολόκληρο τον κόσμο ζουν κι εργάζονται σήμερα, μέσα σε αυτές τις αποκλεισμένες ζώνες, τα σύνορα των οποίων αντί να συρρικνώνονται διευρύνονται ασταμάτητα» (Sassen, 1996).

Στα εργοστάσια αυτά, συναντάμε τις άθλιες συνθήκες εργασίας των γυναικών με τα εξαντλητικά ωράρια, τις χαμηλές απολαβές, την τρομοκρατία των απολύσεων, στοιχεία που συγκροτούν την καθημερινή πραγματικότητα που αντιμετωπίζουν οι εργάτριες στις φάμπρικες του τρόμου. Τα σωματεία, το δικαίωμα του συνδικαλισμού και οι συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας, είναι έννοιες ανύπαρκτες στα εργοστάσια των μακιγιαδόρας. Θήκες για κάρτες παρουσιών ψήνονται κάτω από τον ήλιο, θέλοντας να διασφαλίσουν ότι το μάξιμουμ της εργασίας διεξάγεται από την κάθε εργάτρια στις μάξιμουμ εργατοώρες κάθε μέρα. Οι δρόμοι της ζώνης είναι απόκοσμα άδειοι και οι ανοιχτές πόρτες, το μοναδικό σύστημα εξαερισμού που διαθέτουν τα εργοστάσια, αποκαλύπτουν σειρές ολόκληρες από γυναίκες που σκύβουν σιωπηλές πάνω από τις θορυβώδεις μηχανές τους. Στις μεξικάνικες μακιγιαδόρας, η διαδεδομένη επίθεση στην αναπαραγωγική και σεξουαλική ελευθερία των γυναικών αποτελεί μία από τις πιο βάρβαρες εκδοχές της εργοδοτικής αυθαιρεσίας, με αποτέλεσμα οι γυναίκες να υποβάλλονται πριν προσληφθούν σε τεστ εγκυμοσύνης και αφού προσληφθούν να υπογράφουν συμβάσεις είκοσι οχτώ ημερών, το διάστημα που η διαρκεί ένα κύκλος εμμήνου ρήσεως, ώστε να διευκολυνθεί η απόλυση μόλις διαπιστωθεί η εγκυμοσύνη τους μετά από ειδικό έλεγχο στον οποίο υποβάλλονται. Η General Motors, η μεγαλύτερη επιχείρηση μακίγια (maquila), δήλωνε ξεκάθαρα πως δεν πρόκειται ποτέ να προσλάβει γυναίκες, οι οποίες υποβάλλουν αίτηση για δουλειά και είναι έγκυες σε μια προσπάθεια να αποφύγει σημαντικές οικονομικές υποχρεώσεις που υποβάλλονται από το μεξικάνικο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. (Klein, 2005)

Μολονότι λοιπόν, η εργασιακή πραγματικότητα στις ζώνες αυτές είναι φρικτή είναι αλήθεια ότι η επισφαλής εργασία δεν αποτελεί νέο φαινόμενο για τις γυναίκες, ούτε φυσικά περιορίζεται στα στενά γεωγραφικά όρια των μακιγιαδόρας ή των ειδικών οικονομικών ζωνών (EOZ). Αντίθετα, «επισφαλείς» ήταν σε χρονικό βάθος και γεωγραφική έκταση, οι συνθήκες αμειβόμενης εργασίας των γυναικών: απολύονταν πρώτες, πληρώνονταν λιγότερο, αντιμετωπίζονταν με καχυποψία από τα συνδικάτα, και οι νόμοι τις ήθελαν προσωρινές.

Με μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση λοιπόν της οργάνωσης της εργασίας στις βιομηχανικές κοινωνίες αντιλαμβανόμαστε ότι η αμειβόμενη εργασία των γυναικών υπήρξε εξ ορισμού «επισφαλής». Το γεγονός ότι οι γυναίκες ταυτίζονταν από όλους, κατά κύριο λόγο, με το σπίτι και την οικογένεια, και η ταύτιση αυτή αντιμετωπιζόταν ως φυσική, είχε σημαντικές συνέπειες στον τρόπο με τον οποίο οργανώθηκε η μισθωτή εργασία στις βιομηχανικές κοινωνίες. Ο άνδρας ταυτίστηκε με τον κουβαλητή της οικογένειας, τον αρχηγό της, εκείνον που ήταν υπεύθυνος για την προστασία και τη φροντίδα των εξαρτώμενων μελών της, γεγονός που του επέτρεπε να απαιτήσει ο ρόλος του αυτός να αναγνωριστεί πολιτικά, να γίνει δηλαδή πολίτης. Η μαζική παρουσία των γυναικών στα εργοστάσια θεωρήθηκε απόδειξη της βαρβαρότητας του καπιταλισμού, που έβγαζε τις γυναίκες από τον φυσικό τους χώρο, τη φροντίδα της οικογένειας, και τις μετέτρεπε σε ανταγωνίστριες των συντρόφων τους. (Αβδελά, 2009)

Με άλλα λόγια, στην ιστορική της διαμόρφωση, η εργασία των γυναικών δεν αποτέλεσε

δικαίωμα, όπως για τους άντρες, αλλά δυνατότητα που τους προσφερόταν κατά περιόδους και υπό όρους.

Άλλωστε, σε κάθε ιστορική περίοδο κάθε κοινωνία διαθέτει τα «αόρατα» μέλη της, ζώες χωρίς αξία που αποτελούν ένα μέρος του πληθυσμού που δεν έχει δικαίωμα να έχει δικαιώματα. Οι ονομασίες είναι πολλές και ποικίλλουν. Το σίγουρο είναι πως σε κάθε δεδομένη ιστορική στιγμή ομάδες του πληθυσμού απουσιάζουν από τα κυρίαρχα αφηγήματα. Ή συμπεριλαμβάνονται σε αυτά με τόσο στρεβλό ή παραμορφωτικό τρόπο, ώστε η εικόνα τους να αποτελεί την άρνηση της υποκειμενικότητάς τους (Λαλιώτου, 2009). Ένας διευθυντής ανθρώπινου δυναμικού, δήλωσε, ότι στις μακιγιαδόρας, προτιμούν τις γυναίκες καθώς θεωρούνται παραγωγικότερες, πιο πειθήνιες στις απαιτήσεις της εργοδοσίας και άπειρες στις συνδικαλιστικές διεκδικήσεις, «προσλαμβάνω γυναίκες, παρόλο που είναι κουτσομπόλες, μιλούν πολύ και μένουν έγκυες, επειδή δε συνδικαλίζονται».

Από την άλλη πλευρά, η βία που ασκείται στις γυναίκες στη Χουάρες δεν μπορεί να αποδοθεί απλά σε κάποια συνθήκη τρέλας που υπάρχει στις μακίλας (maquilas), τη στιγμή που απολαμβάνει την ανοχή της κρατικής εξουσίας. Η γυναικοκτονία, λαμβάνοντας διαστάσεις εκστρατείας τρόμου, ωφελεί τόσο την καπιταλιστική μηχανή όσο και την ανδρική κυριαρχία καθώς συμβάλλει στην εμπέδωση των σχέσεων εξουσίας. Οι καμπάνιες τρόμου στη Χουάρες συμβάλλουν τόσο στην εμπέδωση των καπιταλιστικών σχέσεων εξουσίας όσο και στην ενίσχυση των έμφυλων προνομίων, τονώνοντας την αντρική ταυτότητα είτε με την ιδιότητα του προστάτη των ευάλωτων γυναικών είτε με την ιδιότητα του θύτη, του κακοποιού, του βιαστή. Οι καθημερινοί έλεγχοι της αναπαραγωγικής λειτουργίας του σώματος, οι σεξουαλικές επιθέσεις και οι φόνοι είναι λίγες από τις μεθόδους της βίαιης πειθάρχησης και εξόντωσης του γυναικείου σώματος, ώστε να επιστρέφει στη θέση του, στη θέση του ιδιωτικού, στη θέση της έμφυλης κανονικότητας όπως ορίζεται από την ανδρική κυριαρχία. Η αγριότητα με την οποία διαπράττονται τα εγκλήματα αναπαράγει διόλου τυχαία, μεθόδους αντλημένες από κανόνες βίαιης τιθάσευσης του γυναικείου σώματος, που συναντάμε σε διαφορετικές κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες. Αν αυτό ισχύει, οι αρχαϊκές εκδηλώσεις της βίαιης πρακτικής ενδέχεται να προοιωνίζουν νέες μετανεωτερικές εκφάνσεις της.

Κυριαρχική εξουσία και γυμνές ζωές

Στις μακιγιαδόρας, οι εργάτριες έχουν δικαίωμα να μην έχουν δικαιώματα. Με αυτό το πλαίσιο εναρμονίζεται η μη απονομή δικαιοσύνης, η ατιμωρησία και η πρωτοφανής γυναικοκτονία που λαμβάνει χώρα από τότε που υπογράφηκε η NAFTA και εγκαταστάθηκαν τα πρώτα «εργοστάσια μακιγιαδόρας».

Η NAFTA δημιουργεί, όπου εφαρμόζεται, μια γενικευμένη κατάσταση εξαίρεσης η οποία φυσικά επεκτείνεται σε όλα τα επίπεδα. Ο νόμος υπό καθεστώς γενίκευσης της κατάστασης εξαίρεσης, δεν είναι απών, αλλά εκκενωμένος από την ανάγκη να τηρηθεί: η ισχύς του έγκειται στη μη εφαρμογή του (Αθανασίου, 2007). Υπό αυτήν την έννοια ο Νόμος αποκτά ισχύ ως νόμος της εγκατάλειψης, μέσω της διαρκούς αναστολής της εφαρμογής του (Jean-Luc Nancy, 1993 *Abandoned Being*). Με αυτόν τον τρόπο, μέσω της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, η εξουσία εδραιώνει την κατίσχυση της πάνω στην πολιτικά απογυμνωμένη ζωή την οποία περιλαμβάνει αποκλείοντας την και αποκλείει

περιλαμβάνοντας την (Agamben, 2005). Από την κατάσταση αυτή προκύπτει ένας περιληπτικός αποκλεισμός δια του οποίου η γυμνή ζωή εκτίθεται στη ζωή και στο θάνατο αναλώσιμη, εξοντώσιμη, χωρίς πολιτικές προεκτάσεις υπό τον έλεγχο μιας απόλυτης εξουσίας.

Στο όνομα της «προόδου» και της «ανάπτυξης» για την κυρίαρχη εξουσία, υπάρχουν περιττά σώματα και περιττές ανάγκες και ως εκ τούτου κάποια σώματα είναι ανάξια να ζουν. Με άλλα λόγια, αυτό που διαδραματίζεται στην κατάσταση εξαίρεσης είναι η συγκρότηση και η διαρκής παραγωγή νέων ορίων που κρίνουν ποια σώματα είναι άξια λόγου και μνείας και ποιες εγκαταλείπονται ως περιττά και εξοντώσιμα και μάλιστα χωρίς λογοδοσία, αφού όλα επιτρέπονται εν ονόματι, ακριβώς, μιας απόλυτης και συχνά απροσδιόριστης έκτακτης ανάγκης. Επομένως η κατάσταση εξαίρεσης συνδέεται θεμελιακά με την κανονιστική διαχείριση της ζωής μέσω της παραγωγής σωμάτων που μετράνε ή απλώς μετριοούνται. Το σώμα είναι το κατεξοχήν πεδίο εγκαθίδρυσης των όρων απονομής της ανθρώπινης και της πολιτικής ιδιότητας (Αθανασίου, 2012).

Διεκδικήσεις του δημόσιου χώρου: φόβος και φτώχεια

«Φοβάμαι να κυκλοφορώ μόνη μου, δεν πηγαίνω ούτε στη γωνία αν δεν είναι ο Κάρλος μαζί μου», αναφέρει μια εργάτρια στη μακίγιας (maquilas), αναδεικνύοντας το ζήτημα της έμφυλης διάστασης του δημόσιου χώρου. Από την άλλη πλευρά, η υιοθέτηση της οικιακής βίας ως μιας εκ των εκδοχών του θανάτου των γυναικών επιβεβαιώνει το διαχρονικό αίτημα των φεμινιστριών για τη διεύρυνση του δημόσιου αναφορικά με το τι αποτελεί αντικείμενο διαπραγμάτευσης και όχι ιδιωτική υπόθεση. Αν απορρίπταμε αυτή τη θέση-διεκδίκηση, θα οδηγούμασταν στο εξής αντιδιαλεκτικό σχήμα: η υιοθέτηση της ίδιας έμφυλης καταπιεστικής συμπεριφοράς θα μπορούσε να ιδωθεί ως θεμιτή στα του οίκου και ως καταδικαστέα στη «δημόσια σφαίρα», υπό αυτήν την έννοια ο «άνδρας προστάτης» του «γυναικείου σώματος» από τον κίνδυνο στο δημόσιο χώρο, θα νομιμοποιούνταν να μετατρέπεται στο σπίτι σε «άνδρα τιμωρό».

Άλλωστε, το δημόσιο και όσα αντιστοιχούν σε αυτό αποτελεί κύριο πεδίο θεωρητικής και πρακτικής ενασχόλησης, μέσα από την οποία αποκρύπτεται η σημασία του ιδιωτικού και όσων τοποθετούνται από τον κυρίαρχο λόγο σε αυτήν την πλευρά του διπόλου. Η διεκδίκηση του δημόσιου (χώρου, σφαίρας, λόγου, θεσμών, συνόλου αγαθών) είναι κεντρικό ζήτημα στο λόγο για την πόλη, το οποίο συναρτάται στις μέρες μας με την εντεινόμενη ιδιωτικοποίηση των «κοινών», χαρακτηρίζοντας τόσο υλικές πλευρές του αστικού χώρου, όσο και θεσμικές ρυθμίσεις, συμβολικούς κώδικες και κοινωνικές πρακτικές που τοποθετούν τους ανθρώπους «στη θέση τους».

Στο πλαίσιο της πιο πάνω συζήτησης, ο φόβος αναδεικνύεται σε σημαντικό ζήτημα, γύρω από το οποίο αρθρώνεται, από τη δεκαετία του 1990, μια συζήτηση για την πρόσβαση/αποκλεισμό από το δημόσιο χώρο. Στον Παγκόσμιο Βορρά, η συζήτηση εστιάζει στο φόβο της εγκληματικότητας και την ανησυχία για την προσωπική ασφάλεια που οδηγεί σε σοβαρούς έμφυλους αποκλεισμούς και περιορισμούς. Παράλληλα, κάνουν δυναμικά την εμφάνιση τους στη διεθνή συζήτηση συμβολές από τον Παγκόσμιο Νότο, οι οποίες προβάλλουν διαφορετικές θεματολογίες και στόχους, όπου η διαπραγμάτευση του φόβου συναρτάται με τη φτώχεια και τις συγκεκριμένες μορφές βίας.

Οι παραγκουπόλεις και οι πόλεις του Παγκόσμιου Νότου γίνονται ευάλωτες σε νέες μορφές αστικών κινδύνων που έχουν να κάνουν με τις ακατάλληλες υποδομές, την κακή κατανομή των υπηρεσιών, τις διεφθαρμένες τοπικές διοικήσεις,- συνθήκες που συνήθως συνδέονται με τα εντεινόμενα φαινόμενα βίας. Οι μορφές βίας που αναπτύσσονται σχετίζονται αφενός με τις διεφθαρμένες τοπικές διοικήσεις και την ανοχή ή συννεοχή τους στα εγκλήματα, αφετέρου με τις συνθήκες φτώχειας, αλλά και με την κρίση αρρενωπότητας. Σε παραγκουπόλεις, όπως η Χουάρες πολλοί άνδρες, που είναι αποκλεισμένοι από τον κόσμο της αμειβόμενης εργασίας, δεν μπορούν να διαχειριστούν την αποτυχία τους να εξασφαλίζουν οικογενειακό εισόδημα και συχνά παρουσιάζουν βίαιες συμπεριφορές κατά των γυναικών. Πολλοί εμπλέκονται στη ναρκο-οικονομία και άλλες παράνομες δραστηριότητες ελεγχόμενες από τοπικούς αρχηγούς (dons), οι οποίοι τους εξασφαλίζουν επιλεκτικά εισόδημα και πρόσβαση σε υπηρεσίες, κάποτε δε παρεμβαίνουν και για τον έλεγχο της ενδοοικογενειακής βίας. Ο φόβος και η ανασφάλεια που συνοδεύονται από τους πολέμους συμμοριών διαμορφώνουν για τις γυναίκες και τους νέους συνθήκες παγίδευσης, ακινησίας και εξάρτησης από τις επιλογές των «αρχηγών», οι οποίες συχνά περιλαμβάνουν και φόνους γυναικών ως μέσο πειθάρχησης (Wright, 2009), (Baΐου et al., 2012).

Αντί επιλόγου...

Στη Βόρεια Αμερική, όταν ξεκίνησε ο αγώνας κατά του ελεύθερου εμπορίου η συζήτηση περιστρεφόταν γύρω από την προστασία των Αμερικάνων ή των Καναδών εργαζομένων και πόρων και όχι γύρω από πιθανές συνέπειες της εμπορικής συμφωνίας για το Μεξικό και τον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Όταν λοιπόν, εγκαθίσταντο στη Χουάρες, επώνυμα φασονάδικα, εντάσεως εργασίας που έκαναν τις γυναίκες να ξεψυχούν πάνω στις υπερωρίες ή να δολοφονούνται στην έρημο, στην Αμερική οι διατροφικές διαταραχές και η χαμηλή αυτοεκτίμηση των γυναικών θεωρούνταν από την κυρίαρχη αφήγηση ως οι πιο επιβλαβείς παρενέργειες της βιομηχανίας της μόδας.

Αν λοιπόν τα ανθρώπινα δικαιώματα προβάλλονται σήμερα ως η εκπληρωμένη υπόσχεση της νεωτερικότητας, αν έχουν μετατραπεί σε μια ηθικολογική και νομοτεχνική κοινοτοπία που βασίζεται σε φιλελεύθερες ηγεμονίες, ιστορίες σαν κι αυτή αποδεικνύουν ότι ο ανιστόρητος οικουμενισμός που διαπερνά το λόγο των δικαιωμάτων θεμελιώνεται σε ιεραρχικές διαβαθμίσεις και ταξικούς αποκλεισμούς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

{1} Χαρακτηριστικό είναι ότι, μια αναφορά που δημοσιεύθηκε το 1999, ισχυριζόταν με απίστευτη ακρίβεια ότι ο πληθυσμός της είναι 789.522 κάτοικοι. Ωστόσο, υπολογίζεται ότι μετά από το 2000, ο πληθυσμός της φτάνει τα δύο εκατομμύρια, καθώς πολλοί είναι οι άνθρωποι του δρόμου, που ζουν σε προσωρινότητα την κάθε μέρα, χωρίς να έχουν δουλειά αλλά και γενικότερα τους αναγκαίους όρους επιβίωσης, ενώ πολλοί είναι απλά σε μία διαρκή κίνηση, περνώντας μέσα από την πόλη καθ 'οδόν προς τα σύνορα και τη γη της επαγγελίας των ΗΠΑ. (Newton M., Crime library)

{2} Διακηρυγμένος στόχος της υπήρξε η διευκόλυνση της κινητικότητας των επενδύσεων μεταξύ των τριών χωρών μελών της -αλλά και όσων θα επέλεγαν, μελλοντικά, να προσχωρήσουν σ' αυτή. Η υπογραφή της Συμφωνίας σημαδεύτηκε από την εξέγερση του EZLN. Βασική καινοτομία της NAFTA, σε σχέση με τις προϋπάρχουσες διακρατικές συμφωνίες αυτού του είδους, ήταν η εξαιρετικά διευρυμένη προστασία που αυτή παρέχει στους επενδυτές, εις βάρος κάθε ρυθμιστικής παρέμβασης των τοπικών αρχών.

{3} οι ζώνες αυτές διαφοροποιούνται μεταξύ τους ανάλογα με τις συνθήκες και τα επιθυμητά αποτελέσματα, λαμβάνοντας διάφορες ονομασίες (Special Economic Zones, μακιγιαδόρας, Export Processing Zones, Free Trade Zones κ.ά.). Στην Ινδονησία, την Κίνα, το Βιετνάμ, τις Φιλιππίνες το Μεξικό και αλλού «οι ζώνες παραγωγής εξαγωγών και εμπορίου» αναδεικνύονται σε κυρίαρχους πόλους στην παραγωγή ρούχων, παιχνιδιών, παπουτσιών, ηλεκτρονικών ειδών, μηχανημάτων, ακόμα και αυτοκινήτων.

{4} Χαρακτηριστική περίπτωση είναι η Marisela Escobedo, που ενώ μαχόταν για τη σύλληψη του δολοφόνου της κόρης της, πυροβολήθηκε σε κοινή θέα μπροστά από το γραφείο του κυβερνήτη, όπου ηγείτο διαμαρτυρίας. Επίσης, σε λιγότερο από ένα μήνα, η Susana Chavez, ποιήτρια που εμπνεύστηκε το σύνθημα "Ni una más" (όχι άλλη από εμάς), βασανίστηκε, δολοφονήθηκε και εγκαταλείφθηκε στο δρόμο με ακρωτηριασμένο το χέρι.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αβδελά, Ε., (2009) «Γυναικεία εργασία» παρέμβαση με αφορμή την Κωνσταντίνα Κούνεβα, Αθήνα: Νεφέλη

Agamben, G., (2005) Homo Sacer, Αθήνα: Scripta

Αθανασίου, Α., (2007) Ζωή στο Όριο, Δοκίμια για το σώμα, το φύλο και τη βιοπολιτική, Αθήνα: Εκκρεμές

Βαΐου, Ντ., Χατζημιχάλης, Κ., (2012) Ο Χώρος στην Αριστερή Σκέψη, : Αθήνα : Νήσος/Ιδρυμα Νίκος Πουλαντζάς

Klein, N., (2005) No Logo, Αθήνα: Α.Α Λιβάνη

Λαλιώτου, Ι., (2009) Επισφαλής Εργασία- «γυναικεία εργασία» παρέμβαση με αφορμή την Κωνσταντίνα Κούνεβα, Αθήνα: Νεφέλη

Sassen, S., (1996) Losing Control? Sovereignty in an Age of Globalization